

Lovrenčičeve »Devete dežele«. Ta kritika je najboljša, kar jih je bilo napisanih o Lovrenčiču.

Tretji del Luči zavzemajo ocene. V njih se očituje velika načitanost mladih kritikov, posebno hrvatskih. In to je za kritika potrebno. Zelo neokusna in sentimentalno-patetična pa je Stabejeva kritika o Iv. Cankarjevih »Podobah iz sanj«.

V celoti je »Luč« dobro urejena; le pri čitanju slovenskih člankov sem opazil, da imajo vsi po sili vrinjeno besedo »pripoveda«, ki je čisto gotovo niso sami zapisali. Celo v Velikonjevo »Belo vrtnico« je potisnjena. V tem se pozna roka Stabejeva, ki ga mladost sili, da je po svojih mislih primoran dati nauke tam, kjer misli, da so potrebni, pa niso.

Ivan Dornik.

Savremenik. Izhaja XIII. leto, izdaja ga Društvo hrv. književnika. Savremenik je svobodomiseln list, ki se ne ozira »na osjećanje crkvenih naših političara. Slobodouman, jer će donijeti samo ono, što je estetski i književno uspelo, bez obzira na tendenciju i duh, ma se ono i protivilo dogmama konzervativaca ili ih ukrijepilo. U 'Savremniku' mogao je da suradjuje Lourdodom obračeni mistik Marin Sabić, klicajući: 'Ja sit sam uma, Gospode!', a moгаše da uza nj suradjuje i Natko Nodilo, koji klicaše: 'Papinska država nema nikakve legalne osnove!...' Takav bijaše 'Savremenik' od svoга osnutka, pa je tu dobru tradiciju sačuvao i do danas.«

Tako piše o njem dr. D. P. v Hrvatski Njivi, 22—23, str. 391.

6. lipnja t. l. pa je imelo Društvo hrv. književnika občni zbor, kjer se je dognalo, da je Savremenik potreben reforme, ali pa da ga Društvo sploh preneha izdajati. Za časa vojske je namreč Savremenik postajal vedno tanjši, posebno, odkar se je ustanovil Književni Jug. In kakor je imel Savremenik pred vojsko vodilno vlogo, se zdi, da so jo prevzeli sedaj drugi listi, katerih so Hrvatje za časa vojske ustanovili precejšnje število. Četrta številka letošnjega leta je posvečena Preradoviću in bo tistemu, ki hoče tega pesnika natančneje študirati, dobrodošla.

Ivan Dornik.

Hrvatska Prosvjeta. L. 1913. je osnovala mlada katoliška generacija na Hrvatskem »Kolo hrvatskih književnika« in l. 1914. je začel izhajati katoliški literarni list »Hrvatska Prosvjeta«. Njeno uredništvo je dobil v roke tedanji urednik »Luči«, Petar Grgec; ko je odšel Grgec k vojakom (sedaj se nahaja v italijanskem vjetništvu), je prevzel uredništvo dr. Ferdo Rožić.

»Prosvjeta« se lepo razvija in je nekaka paralela našemu Dom in Svetu, dasiravno ga nikakor ne dosega. Mlada hrvatska katoliška generacija še nima tako izrazitih pesnikov in pisateljev, kakor so pri nas Izidor Cankar, Majcen, Lovrenčič, Velikonja, Bevk. Mnogo pesmi in črtic, ki jih prinaša »Prosvjeta«, je zrelih komaj za »Luč«, nikakor pa ne zanjo. Sploh naj bi tudi »Prosvjeta« opustila tisto misel, kateri je pri nas Izidor Cankar glede Dom in Sveta napravil tako radikalen konec: da je namreč dostopna začetnikom, ki poskušajo kaj napisati.

Ivan Dornik.

Hrvatska Njiva. Med vojsko so ustanovili Hrvatje list, ki je dober, ki je bil potreben in kateremu Slovenci nimamo paralele: »Hrvatsko Njivo«. Sedaj iz-

haja drugo leto, prinaša socialne, prirodoslovne, politične in narodnogospodarske članke, kritiko i. t. d. »Njiva« je čisto neodvisno glasilo, »daleko od svih klika i koterija, od svih struja i stranaka. Njena je zadaća, da služi narodu istinom i prosvetljivanjem, da uzgaja kulturne jedinice, da razprostore slobodoumna demokratska načela, da promiče socijalno osjećanje i narodno-gospodarstveni napredak«. »Njiva« je lepa revija in jo je le priporočati, posebno, ker prinaša važne socialne članke, kakor: o zakonih, ki jih je razrušila vojska, o seksualnih problemih i. t. d., o stvarih torej, o katerih se pri nas piše premalo in o katerih bi se moralo pisati več. Izhaja vsako soboto in stane na leto 36 K. Naroča se z naslovom: »Hrvatska Njiva«, Zagreb, Mikolićeva ulica 8.

Ivan Dornik.

»Cesta.« Ko je ustavila cenzura na češkem »Narodne liste«, so se združili pisatelji in časnikarji in začeli namesto njih izdajati »Cesto«, literaren in poučen list, ki naj bi zadostil vsem čitateljem. Prinaša pesmi, povesti, znanstvene članke, poročila, ocene in važnejši politični in kulturni pregled. »Nekdaj je vsaka cesta peljala v Rim, danes pelje vsaka cesta domov«, ima zapisano v programu. V »Cesto« pišejo najboljši češki pisatelji. Stane 40 K in se naroča v Pragi II., Marijská ulica 3.

Ivan Dornik.

»Problém Krista v moderni krásné literatuře.« O njem piše František Dohnal v »Archi«, katoliškem mesečniku za literaturo, umetnost, kulturo in življenje, v 1.—4. številki. »Archa« izhaja šesto leto v Olomucu in stane 11 K.

Ivan Dornik.

Cerkveni Glasbenik,

glasilo Cecilijinega društva v Ljubljani. Urednik: Stanko Premrl, vodja glasbe pri ljubljanski stolnici. Devetintrideseti in štirideseti letnik.

Ob štiridesetletnici Cerkvenega Glasbenika hočem v kratkem poročilu orisati njegovo delo v letih 1916. in 1917. Lastna izkušnja mi pravi, da večina izobražencev pozna ta list komaj po imenu. Res je, da se je list posebno v začetku gibal v ozkih mejah: boj zoper protiliturgične navade in splošne napake na korih je zavzemal največ prostora. Danes pa si Cerkveni Glasbenik delokrog razširja in globlje posega v umetnostno življenje; zato je prav, da se Dom in Svetovi bralci z njim seznajajo.

Zaradi pregleda sem vsebino lista razpredelil v posamezne vrste.

Zgodovino obravnavajo članki: † Ignacij Zupan (spisal dr. Fr. Kimovec; Zupan je bil orglarski mojster v Kamnigoric); † P. Aleksander Vavpotič (Vinko Vodopivec; P. Vavpotič je bil organist v frančiškanskem samostanu na Kostanjevici v Gorici in učitelj petja v goriški bogoslovnici); † Ravnatelj Fran Gerbič (Stanko Premrl); sem spada poročilo Ob petindvajsetletnici Cecilijinega društva v ljubljanski bogoslovnici (Vinko Lovšin); dalje Kimovčeva ocena lani v Zagrebu izšle Pavlinske pjesmarice iz leta 1644. ter dva potopisa: Cerkvena glasba v hrvatskem Primorju (Premrl) in Pismo iz Poljske (Nikolaj Loboda); nadalje je zgodovinske vrednosti Premrlovo poročilo o V. zvezku Jakob Gallusovih skladb. Manjše, sem spadajoče stvari

so: † Mihael Možina, starosta slovenskih organistov, † Ljudevit Škufca, nekdanji dopisnik Cerkvenega Glasbenika; dalje poročila o cerkvenih zborih, o orgljarški šoli, splošnoglasbene vesti, razne stvari, poročila organistov-vojakov i. t. d.

O glasbeni pedagogiki je Marija Zalar priobčila tri članke: Gojitev cerkvene pesmi v ljudski šoli, Vzgojeslovna črtica, † Glasbeni pedagog Maks Battke. Z istim predmetom se peča Poglavlje k glasbeni izobrazbi. (Ksaver Kozmov.)

Pomenljiva je vrsta razlag in ocen skladb pa koncertov: Dobrodelni koncert v ljubljanski stolnici (Fran Ferjančič); O izvajanju Mozartovega Rekvijema v koncertu Glasbene Matice v Ljubljani (Milan Kalan); O Beethovenovi maši v C-duru (Stanko Premrl) in med dopisi: Iz Kamnika (Fr. Alban Bukovec, cerkveni koncert dne 26. aprila 1917); dalje: Adamič Karel: Cerkveni hymni; Bosiljavec Aleks: Requiem; Stanko Premrl: Cerkvena pesmarica za mladino; Šmarnice (vse od Kimovca); Žganec Vinko: Hrvatske pučke popijevke iz Medimurja; Ign. Hladnik: Zdrava Marija!, Te Deum; Auctore ignoto saec. XVII: Sacrum Crisiense maius vulgo S. Joannis Evangelistae dictum; P. H. Sattner: Otajstveni Uznik — Evharistični Jetnik (vse od Premrla); dalje: Stanko Premrl: Solnčna pesem od svetega Frančiška (Emil Hochreiter); OPremrlovi »Solnčni pesmi« (Joža Gašperšič); Parsifal (Lucijan Marija Škerjanc.)

Pod naslovom Ljudska pesem v cerkvi nahajamo članka Cerkveno ljudsko petje (Kimovec) in Več skupnega cerkvenega petja (?).

V predal Moderna spadajo članki: Nekaj o moderni glasbi, disonancah in v obrambo modernistov (Milan Kalan), Počela sodobne glasbe, Odpor proti novejši cerkveni glasbi (Kimovec).

Zbirko predpisov o cerkveni glasbi in nje estetik o izpopolnjujeta spis Cerkvenoglasbena liturgika (Fran Ferjančič) in predavanje O cerkveni glasbi (P. H. Sattner).

O orgljah in orgeljski tehniki govore članki: Orglje za presbiterij ljubljanske stolnice; zgoraj omenjena črtica † Ignacij Zupan; Rekvizicija orgelj (Kimovec); dalje spadajo sem ocene novih orgelj in sicer v Spitaliču, v Ródinah, na Dovjem; piše jih Sattner.

Članki in doneski različne vsebine so: Prispevek k naši glasbeni kritiki (-aa-; filozofija kritike); V tolažbo našim skladateljem (Mihael Arko); Naš Dom in Svet kot glasbeni glasnik; par drugih stvaric in tri pesmi M. Elizabete.

To je vsebina dveh letnikov; bogata je, raznovrstna in zanimiva, pa zelo neenake vrednosti. Imena Kimovec, Premrl, L. M. Škerjanc so znana v Dom in Svetu, Ferjančič je strokovnjak v koralu in liturgiki; tudi drugi člankarji nudijo marsikaj dobrega, toda ne vsi: pri tem pogrešamo količjak dobrega sloga, pri onem boljše vsebine, širšega obzorja; temu je pa zato tako, ker v list pošiljajo prispevke tudi taki sotrudniki, ki so diletantje bodisi v glasbi bodisi v pisateljevanju; saj ima pri nas večina teh glasoljubcev — tudi organistov — le majhno splošno, oziroma glasbeno izobrazbo. Vendar smo prepričani, da bo živahno delo in podpora starih pa novih moči pomagala listu ostreiti se tudi teh nedostatkov.

Bolj nemoteno in čisto se upodablja Glasbenikovo stremljenje v Prilogah; tu je od 43 pesmi in zbirk go-

tovo tri četrtine lepih; seveda so to večinoma skladbe znanih umetnikov Foersterja, Sattnerja in drugih; vendar ostane še precej skladb, katerih stvarnikov tako ne poznamo; ti so: Fran Mlinar-Cigale, Klemenčič Josip, Dolinar Anton in Fabiani Ignacij.

Anton Foerster, nekdanji dolgoletni urednik Prilog, je priobčil sedem Pogrebnihi pesmi za mešani zbor. Foerster pripada minuli dobi, njegove skladbe niso po naše narejene, po nas le ogrejejo; najlepše v tej zbirki se mi zde 2., 3. in 4. številka. Za solo, mešani zbor in orglje je priredil in priobčil Jan B. Müllerjevo skladbo iz 18. stoletja O Deus, ego amo Te.

P. Hugolin Sattner ima zbirko osem mašnih pesmi za mešani zbor pa dve evharistični pesmi M. Elizabete: Evharistični tron in Jezus, moja sreča (oboje za solo, mešani zbor in orglje). Mašne, razen sedme, evharističnim niso kos v lepoti — kakor da bi stari, že mnogokrat rabljeni teksti bili vzrok tradicionalno gladkemu napol-izražanju. Zato sta pa evharistični toliko lepši; čudovito je razpoloženje v prvi, druga spominja na »Vnebovzetje«.

Stanko Premrl je priobčil vsega skupaj 12 skladb — največ pa najlepših. Njegove pesmi — najsi preproste — so polne duha, navaden izraz je poglobljen, stokrat rabljeni teksti žare v novih, dragocenih okvirjih; noben drugi cerkveni skladatelj nima izraznih sredstev tako v oblasti ali jih s tako finim občutkom ne rabi; tudi težnja po preprostosti narodne pesmi v besedi in melodiji je Premrlova; sad te težnje imenujmo med dvanajstimi posebej ljubko Lepa si, roža Marija. Vredne, da jih imenoma navedemo, so tudi: Razglašenje Gospodovo (mešani zbor in orglje), O grešnik, zdaj odpri srce (mešani zbor), Offertorium in Ascensione Domini (mešani zbor in orglje); prelepa je V sveti noči (bariton solo, moški in mešani zbor in klavir).

Dr. Frančišek Kimovec ima sedem lastnih skladb in en naroden napev »Blagoslovna« harmoniziran. Kimovec je preveč teoretik, njegove skladbe so včasih preumetne in košate, kazi jih semintja senčica šablone; zato niso tako lepe kot Sattnerjeve in Premrlove. Pa če se ne motimo, se Kimovec v tem oziru razvija na bolje. — Rad in fino prireja ljudske ali ponarodele cerkvene napeve; poleg omenjene Blagoslovne se spomnimo na zbirko »Rihar renatus«, ki jo je izdal pred nekaj leti. Izmed sedem omenjenih skladb je najlepša velikonočna: Raduj se, kraljica nebeška!

Po eno skladbo imajo: P. Gregor Zahlfleisch, Emil Hochreiter (lepi Requiem v letniku 1915 je njegov), in Rudolf pl. Weiss-Ostborn; Janez Pogačnik ima dve preprosti Blagoslovni in Marija Hladnik eno obhajilno pesem.

Na vrsti so že enkrat imenovani mlajši, oziroma še neznani skladatelji. Fran Mlinar-Cigale je najbolj dozorel; njegove štiri skladbe (imenujem naj dve: Ave Marija s tekstom M. Elizabete in Marija, naše upanje) so občutene in dobro izdelane. Anton Dolinar bi se z njim morda kosal, pa je priobčil samo eno skladbo (S cveticami Te venčamo, moški zbor), ki po globokosti ne dosega Mlinarjevih Marijinih, ker je malo malo presentimentalna, sicer lepo izpeljana. Hromatične in enharmonične finese tankočutno izrablja Josip Klemenčič, v teoriji učenec Premrlov;

njegova skladba z znanim tekstom »Jezusa ljubim, njemu le služim« je na nov način in kaj nežno občutena. (Pri tej in naslednji se mi zdi za skladatelja značilno, da sta pisani za en glas in orglje.) Istotako nežno, le slabo oblikovano je Vabilo; težišča iščemo. Tudi nekatere Fabianijeve skladbe — šest je vseh, za mešani zbor in deloma solo z orgljami — so v obliki pogrešene; pesem O Gospa, o Mati moja — na primer — je prisiljeno zaključena, ko skladatelj prav nazadnje mora modulari; Pozdrav novemu župniku pa konca še nima ne. Konvencionalne Fabianijeve skladbe niso, kar lepih jih tudi ne moremo imenovati, ker so premalo izrazite. Počakajmo prihodnjih! Saj od vseh štirih nazadnje imenovanih pričakujemo napredka; glavni pogoj: individualno ustvarjanje — izpolnjujejo.

Po vsem tem moremo Prilogam priznati umetniško vrednost in tudi ne dvomimo, da jih bo tudi list došel, ko bo izboljšal svoje člankarske razmere. Prav je torej, da število naročnikov na Cerkveni Glasbenik raste. Izhaja mesečno, med vojno dve do tri številke skupaj; naročnina znaša s priložo vred pet kron, za dijake štiri krone. Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Pred škofijo 12, I. nadstropje.

J. Gašperšič.

Koledar Družbe sv. Mohorja v Celovcu za navadno leto 1919. (Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.)

Vojne razmere so dale Koledarju obliko nekdanjega Koledarčka, kar mu gotovo ne škodi, dasi smo vajeni skozi celo generacijo, da je prekašal glede velikosti druge knjige. Naslovno stran in koledarske liste je po svoje opremil A. Koželj. Dobro bi bilo, če bi pri ilustrativnem delu in ravno pri Koledarju Družba upoštevala tudi druge umetnike. Koželj se je za enkrat že dovolj predstavil naši javnosti: naj bi prišli v prihodnje drugi na vrsto!

Koledar bo letos v obče ugajal: aktualen je skozi in skozi. V Podgorci je postavil vladiki dr. A. B. Jegliču iskreno pisan spomenik o priliki njegovega dvajsetletnega jubileja višjepastirske službe, ki je prinesla blagoslov našemu narodu. Isti pisatelj je opozoril na »Kmetijsko gospodarstvo v bodočnosti«, kateremu bo treba v Jugoslaviji posvetiti posebno pažnjo. Mohorjeva družba bo v prvi vrsti poklicana, da zareže na globoko s publikacijo strokovnega dela, ki naj se potom nje razširi med ljudstvo in pomore tako do splošnega procvita našega kmetijstva. Strokovno izobraženo ljudstvo bo znalo ceniti potem razne odredbe in se ravnati po njih, ker bo vedelo, da bo korist njegova. — Dr. J. Grafenauer nam je stvarno in jasno predstavil Antona Janežiča, Ivan Dolenec pa našega Kreka poljudno in izčrpno, da bo imel sedaj vsak naš človek jasno sliko duševnega očeta Jugoslavije. Janko Mlakar se je spomnil »Petindvajsetletnice Slovenskega planinskega društva«. Najaktualnejši pa je gotovo dr. V. Šarabonov spis »Svetovni dogodki«, ki je razdeljen v tri dele. V prvem, Avstrija v preteklem polstoletju, obdeluje zelo pregledno njen politični, socialni in gospodarski razvoj. Ob zadnji uri svoje mačehe ga bo ljudstvo bralo in z veseljem preide pod slavalokom deklaracije v Jugoslovanske dežele, katere opisuje pisatelj sicer kratko, a vendar pristržno z živo

vero v naše Vstajenje, ki je med tem prišlo vse lepše kot smo si ga pred letom mislili. Pogled po svetu je tretji del, v katerem je podan vojni in svetovnopolični pregled. Spis je naravnost klasičen in mislim, da si Družba zagotovi dr. Šarabona kot stalnega referenta.

Leposlovje je redno zastopano: Neubauer, Meško, Lovrenčič so prispevali liriko, dr. M. D. pa je napisal »povest« Zmote in prevare, ki so pravi vojni nadomestek in bi jih gotovo vsi od srca radi pogrešali, četudi bi bil Koledar za tiskovno polo manjši.

Poleg vsega tega ima Koledar še razno drobnjad, ki bo ljudstvu prav služila. Imenik je močno skrčen in obsega z družbinim »glasnikom« vred komaj pol-drugo polo. Tako je prav. Sicer bo v prihodnje najbrže umestno priobčiti spet celoten imenik radi statistike. Mislim pa, da bi bilo nasvetovati, naj bi izšel v posebni brošuri — eventualno na slabšem papirju, ki naj bi obsegala tudi inserate.

Iz glasnika izvemo, da šteje Družba letos — 90.512 udov! Veseli smo tega in upamo, da doseže prihodnje leto, ko zavlada toliko pričakovani mir in red in bo narodna zavest v svobodni Jugoslaviji neovirana, število udov prvi stotisoč kljub temu, da je članarina povišana na štiri krone, kar je v sedanjih razmerah vendarle malenkostno!

Dr. J. L.

Slovenske večernice za pouk in kratek čas. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 72. zvezek. 1918. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Šorli, Milčinski in Dornik so zastopani v letošnjih Večernicah. Šorlijev »Krščen denar«, str. 3—83, je povest iz tolminskih grap, koder smo že vajeni srečavati simpatičnega Šorlija. Pokrajina in osebe so začrtane in podane z živo plastiko in ljubeče, tako da čutimo iz vsega dihalnega patriotizma, s katerim je šel pisatelj na delo. Pisatelj je ostal zvest tradiciji močnega človeka, ki ga poda v tej povesti v umerjenem realizmu, kateremu je primešane nekoliko romantike. Dasi pravi o svojem junaku: »Moj Martin je živel. — In takega sem ga postavil pred vas, kakeršen je bil. Zakaj kaj koristi, da si pisatelj sam izmisli podobo same popolnosti in plemenitosti, ko takih ljudi skoro ni.« (Str. 82.) Facit: ljudstvo bo z veseljem bralo to po Dickensovo zgrajeno zgodbo in prav je, da bomo v prihodnjih Večernicah srečali spet Šorlija! — Milčinski je opozoril na str. 83—91 našega kmeta, kako prebrisani so »Sejmski tatje«. Literarnih ambicij pri tem menda ni imel, dasi bi lahko tudi ta sužet po svoje umetniško obdelal. — Dornikovo »Polje« je hudo mlada črtica o Amerikancih in datira najbrže še iz gimnazijskih klopi.

Dr. J. L.

Drobiž.

Novejše napake slovenskega sloga.

IV. Francoski zloženi stavek. Naše slovnice pravilno uče, da morajo biti posamezni stavki zloženega stavka v nekem razmerju med seboj. V francoskem zloženem stavku pa večkrat ni nobene zveze med njimi.

Take stavke delajo tudi že naši pisatelji. Poiščimo nekaj takih zgledov!